

Váratlan volt a robbanás, — a népfelkelést nem lehet időzíteni

1956 A FELVIDÉKEN

— Az államelnök megint megszökött! — riasztotta a bradslini testőrség 1953—57 között néhány tucatszor az alkonyi órákban Prága politikai és más rendeltetésű, egyenruhás és civilruhás rendőrségét. Percekon belül máris megindult a lízas, de néma és diszkrét hajtsza az eltűnt „első Tóni”, vagyis Antonin Zapotocky köztársasági elnök, pártfőtitkár, hadseregparancsnok és más közjogi címek viselője után. Legfeljebb két órán belül mindig megtalálták. Valahol egy homályos kis csapszékben sűrűsített, vagy kártyázott, szinte felismerhetetlenségig maszkirozva magát és gyűrött munkásruhában, ahogy hajdan, országúti bozontos csavargó korában járt-kelt.

Miért tette? Mi célja volt ezeknek a „kiruccanásoknak”? Semmi. Tartalmatlan és haszontalan szeszélyeskedés volt az egész. Sokak szerint: felesületes ütdöttiség. A „második munkásállamfő” nem a közvéleményt kutatta így. Csak nyelvtöretően, bohóckodva bosszantotta a „zsarukat és hekusokat”, mert most már végre megtehette, hiszen ő volt a főparancsnokuk, a hatalom piramisának teteje.

Egy lépcsővel lejjebb, a köztársaság minisztereinek

tisztségében „gyázmagyar” ült ekkor: a majdnem mindig részeg Siroky Vilmos. Neve magyarul azt jelenti, hogy „széles”, tehát nem függ össze Sirok várával. Apja, az egykori vasúti bakter félig magyar, félig tót volt, anyja színmagyar. Vilmos gyerek 10 éves koráig nem is tudott másként, csak magyarul. Később, hogy a politikai életben érvényesülhessen iskolázottság és műveltség nélkül is: megtanulta magyarságát és „becsehelte”, vagyis megtanult csehül és azt híresztelte mindenfelé, hogy ő tulajdonképpen cseh apától származik és csak név szerint fia a néhai Siroki bakternek. Ezzel a saját anyját meggyalázó jellemmel vált alkalmassá arra, hogy a kommunizmusban előbb — bármely nyugati nyelv tudása nélkül — külügyminiszterré, majd minisztereineké váljék, gyakorlatilag minden hatáskör nélkül, mert a hatalmat ebben a meg nem szállott „testvéri” országban néhány ezer szovjet „tanácsadó” gyakorolta, csiszoltabb eszű, aránylag névtelen „középkaderek”-re, főleg a háromszáz járási párttitkára támaszkodva.

Ez az eléggé fellazult és bábeli állapot az akkori Csehszlovákiában alkalmas-

sá válhatott volna a kommunizmus megdöntésére, kellőképpen előkészített együttműködésben az orosz bilincs szétvörösére kész déli szomszédal, Magyarországgal. Gyakorlatilag azonban mi történt helyett?

★

1956 októberének első napjaiban felkeresett lakásomon egy fiatalember, Varsányi Zoltán. Budapesti tanárként mutatkozott be és átnyújtott egy nekem címzett levelet. Ennek nagynevelő aláírása ma is Magyarországon él, tehát nem nevezem meg, mert — sajnos — már eléggé tapasztalhattam, hogy sok itt a Kádár-spici, aki színtelenül figyél, fülel és jelentet a pesti pártközpontnak.

Elég az hozzá, hogy a levél írója, utalva júliusi megbeszélésünkre Budapesten, arra kért, hogy sorai átadó-jának legyek mindenben segítségére, mert az a küldetése, hogy az otthoni készüldést összehangba hozza a felvidéki magyar, rajtuk keresztül a szlovák főiskolások majdani megmozdulásával, ha ennek az ideje elérkezik. Nos, Varsányi Zoltánnak elsősorban szállást biztosítottam a Godor utca 2. szám alatti lakásomon, aminek pikantériája, hogy a szomszédház, Godor utca 4., a pozsonyi szovjet főkonzultus székháza. Még aznap este összehoztam Zolit a pozsonyi magyar tanítóképző főiskola két legmegbízhatóbb tanárával és az internátusban lakó főiskolásokkal.

Nyitrán akkor már működött a magyar mezőgazdasági főiskola és Kassán a magyar technikai főiskola. Varsányi Zoli egyiket is, másikat is, több napra meglátogatta. Beszélgetésünk során elmondta, hogy hasonló küldetéssel, mint az övé, X, Y, egyidejűleg Kolozsvárot, N. N. pedig Temesvárot ügyködi, mindketten szintén internátusi felügyelő tanárok Budapestről, mint ő, és jelentős személyek a Petőfőkör tevékenységében.

Aggodalmas hozzászólásaimra, hogy történelmi fordulatot jelentő közép-európai robbanás előkészítésére koránt sem elegendő az, amit néhány fiatal kiküldött tanárember a szomszédos országok pár városának ma-

gyar főiskolási és tanárai között elérhet. — Zoli azt felelte, hogy ők ezt jól tudják. Ők tulajdonképpen csak puhatózó előőrsei egy nagyarányú és mélyreható, mindenre kiterjedő összehangolásnak, ami a további hónapokban következik be, mások bevonásával és munkájával.

— Ez a tél folyamán történik majd és a kirobbanás a tél végére, vagy a tavasz elejére várható, tudomásom szerint, — mondogatta Varsányi Zoli nemcsak nekem, de mindenkinek, akikkel a bizalmas kapcsolata kiépült a Felvidéken ezekben a hetekben. ★

Október 23-án este együtt hallgattuk Gerő Idegesen kapkodó, fenyegető beszédét, majd egy órával később már Prága csehnyelvi kommentárját, 11 órakor és éjfélkor már az első jelentéseket a szabadságharc kitöréséről.

Nem aludtunk akkor éjszaka. Idegesen találgattuk: mi lesz így ebből, ha minden szinte teljesen másként történik, mint ahogyan eredetileg tervezték.

Varsányi Zoli másnap elindult vissza Budapestre. Mál sem tudom, hogyan ért haza. Egy hónappal később levelet kaptam tőle Salzburgból. Irta, hogy alaposan kivette részét a harcokból, de aztán menekülni kényszerült ő is. Auszriából Svédországba jutott, de aztán elvesztették egymást, mert én meg börtönbe kerültem, összefüggésben 1956 felvidéki eseményeivel.

Sima Ferenc